

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.98

С. О. Бухонський

аспірант
Класичний приватний університет
завідувач сектора Херсонського
НДЕКЦ МВС України

ВИХІДНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЦЕНТРУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Статтю присвячено вивченню сучасного стану інформаційно-аналітичного забезпечення розслідування. На основі аналізу роботи існуючих: Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів при ГУМВС, УМВС, УМВСТ та державних спеціалізованих науково-дослідних установ судової експертизи у 24 обласних ГУМВС та ГУМВС м. Києва, а також Експертно-криміналістичного центру Республіки Білорусь, узагальнено передовий досвід та виокремлено певні недоліки та прорахунки. Розроблено пропозиції щодо створення Єдиного інформаційно-аналітичного центру забезпечення кримінального провадження.

Ключові слова: експертно-криміналістична служба МВС України, інформаційно-аналітичне забезпечення кримінального провадження, судові експертні служби, кримінальна реєстрація, криміналістичні обліки.

I. Вступ

Значні зміни, що сьогодні відбуваються в усіх сферах життя суспільства та держави, детермінують потребу у нових підходах до вдосконалення всієї системи інформаційно-аналітичного забезпечення досудового розслідування в умовах значного зростання рівня злочинності в Україні.

Принципово нові погляди на систему кримінального судочинства з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України зумовлюють необхідність відповідної модернізації всіх без винятку ланок кримінального провадження, а також відповідної діяльності правоохоронних органів.

У цьому напрямі оптимізація роботи правоохоронних органів пов'язана з багатьма чинниками, зокрема, це й відповідне впорядкування їхньої діяльності з розслідування злочинів, що реалізується шляхом застосування ефективних сучасних науково обґрунтованих методів, прийомів та засобів, а також удосконалення її інформаційного забезпечення.

Тому перед установами, що здійснюють інформаційне забезпечення розслідування, постають відповідальні завдання пошуку та визначення шляхів оптимізації та підвищення ефективності існуючої системи організації цієї діяльності та її правового забезпечення.

У цьому аспекті практичні проблеми організації діяльності судових експертних служб, які по суті (бо саме на них покладено ведення криміналістичних обліків – кримінальної реєстрації) здійснюють функції інформаційного забезпечення розслідування, вимагають свого вирішення шляхом виявлення та усунення різноманітних суперечностей, неузгодженості, пробілів, як в організації цих установ, так і в управлінні ними [1, с. 6].

В основу успішної перебудови функціонування установ, у яких здійснюється робота з інформацією, має бути покладено відповідне теоретичне підґрунтя (науково-дослідні роботи з обґрунтування цієї діяльності), що забезпечуватиме чітке розуміння понять і явищ, пов'язаних з організацією процесів виявлення, фіксації, збору, вилучення, отримання, збирання, обробки, узагальнення, обліку (реєстрації), накопичення, зберігання, аналізу, дослідження, перевірки, оцінювання, надання та використання інформації стосовно вчиненого правопорушення.

II. Постановка завдання

Мета статті – розробити концептуальні засади створення та функціонування Єдиного інформаційно-аналітичного центру, що започатковано в попередній роботі [2].

За нашими даними сьогодні існують певні проблеми й неузгодженості в системі кримінального обліку (реєстрації), пов'язані з недосконалістю (або її відсутністю) наукової концепції їхнього організаційно-технічного та науково-методичного забезпе-

чення, питань комплектування та функціонування (наприклад, існування розрізаних обліків у різноманітних відомствах, підрозділах, службах).

Загалом, питанням застосування інформаційних масивів і діяльності з організації й функціонування баз даних досі приділялося чи не найменше уваги до наукових проблем (як теоретичного, так і практичного характеру).

Тому назріла необхідність розробки доктринального бачення вихідних засад створення нової обліково-реєстраційної й інформаційно-аналітичної системи та органу (підрозділу), який буде здійснювати відповідні функції з обслуговування цієї системи, що поєднало б усі існуючі обліки, та вирішити проблеми їхнього зручного та ефективного функціонування.

III. Результати

Вивчаючи досвід роботи Експертно-криміналістичної служби МВС України, що існувала донедавна та входила до блоку кримінальної міліції, ми проаналізували діяльність її структурних складових: Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (ДНДЕКЦ) та науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів (НДЕКЦ) при ГУМВС, УМВС, УМВСТ [3]. Крім того розглянуто територіальні підрозділи Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України, у назвах було вилучено слово "криміналістичні", що існували у 24 обласних ГУМВС та ГУМВС м. Києва, як державних спеціалізованих науково-дослідних установ судової експертизи [4].

У їхній діяльності виявлено цілу низку недоліків і проблем, які повною мірою не задовольняли потреби слідчої практики щодо ефективного інформаційного супроводження кримінального провадження (розслідування злочинів).

Так, зокрема, не створено єдиної бази даних (яка б об'єднала розрізнені обліки різних рівнів підпорядкування і різних служб), не проводили систематичного аналізу інформації, отриманої з місць події, кримінальна реєстрація не займає центрального місця в діяльності цих центрів. Крім того організація службової діяльності центрів була переобтяжена заформалізованими системами нарад, слухань з дисципліни, перевірок і взаємоперевірок ефективності, рецензуванням, веденням численних паперів з цих питань тощо.

Більш досконалою нам вбачається структура і діяльність Експертно-криміналістичного центру Республіки Білорусь, побудована на основі поєднання колегіальності в обговоренні та єдиноначальності в прийнятті рішень з питань службової діяльності, персональної відповідальності кожного працівника за стан справ на дорученій ділянці роботи.

Так, при начальнику Центру організовано оперативну нараду, створено постійно діючі координаційно-методичну, редакційно-видавничу ради та інші колегіальні органи. При Центрі створена і здійснює свою діяльність, відповідно до Положення про неї, Експертно-кваліфікаційна комісія Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь.

Центр здійснює свою діяльність у взаємодії з іншими підрозділами системи МВС, органами дізнання, попереднього слідства, судами та державними органами, які здійснюють оперативно-розшукову та контрольну-ревізійну діяльність з питань боротьби зі злочинністю. Він є юридичною особою, має самостійний баланс, поточний, розрахунковий, валютний та інші рахунки в установах банків, печатку із зображенням Державного герба Республіки Білорусь та своїм найменуванням, інші необхідні для здійснення своєї діяльності реквізити [5].

Проаналізувавши їхню роботу та враховуючи сучасні виклики практики, вважаємо, що реалізацію функцій кримінальної реєстрації та експертної діяльності необхідно зосередити в одному уніфікованому самостійному й незалежному від відомств державному органі – Єдиному інформаційно-аналітичному центрі.

У своїй діяльності Центр повинен керуватися чинним законодавством України, постановами Кабінету Міністрів України, а також відповідним Положенням про Єдиний інформаційно-аналітичний центр. Обробка інформації здійснюється Центром із дотриманням законодавства про захист персональних даних та забезпеченням таємниці, що охороняється законом.

Цільне місце в діяльності Центру має займати кримінальна реєстрація.

Вивченню питань, пов'язаних із кримінальною реєстрацією свого часу були присвячені роботи: І. О. Возгриня, А. Ф. Волинського, Є. П. Іщенка, Д. П. Рассейкіна, В. І. Терещенка, М. В. Терзієва, І. М. Якимова [6]. В останні роки особливої уваги цій проблематиці приділяли науковці: Т. В. Авер'янова, А. Ф. Горшков, Е. І. Девіков, І. Н. Евсюнин, К. В. Калюга, А. І. Князев, Н. О. Корнієнко, В. Т. Лабузний, Е. О. Разумов, Р. О. Усманов, С. О. Ялишев [7] та ін.

Критичний аналіз робіт дав змогу зробити висновок, що не розглянуто проблеми розробки принципів побудови окремого підрозділу, який повною мірою відповідав би запитам із виконання функцій (у трьох формах: інформаційно-довідковій; інформаційно-пошуковій та методично-забезпечувальній): виявлення, фіксації, збору, вилучення, отримання, збирання, накопичення, обробки, узагальнення, систематизації, обліку (реєстрації), зберігання, аналізу, дослідження, перевірки, оцінювання, надання та

використання інформації щодо вчиненого правопорушення.

Отже, заповнюючи цю прогалину, пропонуємо у структурі Центру виділити декілька основних підрозділів (відділів).

Відділ кримінальної реєстрації, головним завданням якого буде обліково-реєстраційна робота по веденню криміналістичних обліків, різноманітних слідотек, картотек, колекцій, каталогів, реєстрів, ресурсів (запасів слідового матеріалу), усіх цих банків даних, результати ґрунтового аналізу яких й буде слугувати об'єктом досліджень Відділу статистики та аналізу.

Крім того, на нього покладають завдання з розробки програмних продуктів (для забезпечення специфіки роботи центру); робота з електронними формами баз даних, системами зв'язку і комунікацій, мережами зв'язку (в тому числі спеціального зв'язку), оргтехнікою та іншими технічними засобами; (такий широкий арсенал навколо комп'ютерних функцій дасть змогу мінімізувати втручання (доступу) сторонніх фахівців до електронних систем і обладнання).

Відділ статистики та аналізу здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення (безпосередня робота штатних аналітиків – новела); проводить експертні дослідження (криміналістичні та за різними галузевими науками, наприклад: біологічна, психологічна, екологічна, економічна, військова тощо); отримує інформацію, документацію, матеріальні зразки (задля об'єктивного впорядкування) від підприємств, установ, організацій (наприклад, для визначення Державних стандартів, термінів, складових виробів, їхньої класифікації тощо); пряму взаємодію з правоохоронними органами (отримання матеріалів (для обліку та дослідження), уточнення інформації, надання запитів на додаткові дані та ініціювання запитів) – “інформація на вхід”; аналітичну обробку баз даних; складає статистичну звітність (за різними видами злочинів, механізмами злочинів та моделями особи злочинця тощо); виконує консультаційні роботи (за офіційними зверненнями); обробку та аналіз нормативних та піднормативних правових актів (в тому числі міжнародних), задля впровадження позитивних новел; розробку та впровадження механізмів роботи (шляхів застосування методик та методологій) з потоками інформації (за схемою: отримання-обробка-передача); узагальнення і поширення передового досвіду (у всіх сферах діяльності центру); профілактичну діяльність (“інформація на вихід”) – не тільки за запитом, а й з власної ініціативи (за виявленими ознаками злочинів, групових належностей та індивідуальних співпадінь осіб злочинців).

Науково-методичний відділ здійснює обробку, аналіз та узагальнення навчальної,

періодичної, науково-популярної літератури, матеріалів з'їздів, конференцій, форумів та інших видів науково-літературних джерел; узагальнює науково-дослідну діяльність щодо розробки, освоєння і впровадження нових техніко-криміналістичних засобів, експертно-криміналістичних методів і методик виявлення, закріплення, вилучення, реєстрації і дослідження речових доказів; розробляє методики проведення судових експертиз, методичні рекомендації, довідкові посібники; здійснює оціночну діяльність (майна та майнових прав); проводить випробування (нового обладнання, об'єктів дослідження, методик тощо); взаємодіє з вітчизняними та зарубіжними експертними установами (з метою обміну досвідом роботи, розробкою та втіленням спільних проєктів); (прикладна взаємодія та робота у нетипових умовах); взаємний обмін інформацією (співробітництво, у тому числі міжнародне); використання міжнародних інформаційних банків даних (як позитивний досвід та джерело інформації про особу злочинця тощо); розробляє проєкти та організовує проведення науково-практичних заходів (семінарів, круглих столів, конгресів, форумів, навчальних шкіл, конференцій, симпозіумів, нарад, навчальних зборів, тренінгів, міжнародних інноваційних програм тощо); редакційну та видавничу справу.

Відділ адміністрування та захисту інформації здійснює штатно-організаційне забезпечення діяльності підрозділу; режим доступу до інформації; взаємодію з правоохоронними органами (“інформація назовні”) (контроль за переліком осіб, які мають право доступу (за багатоступеневою системою); користування базами даних; видача відповідей за запитом тощо); розробляє та вносить пропозиції щодо вдосконалення законодавства та нормативно-правових актів з урегулювання діяльності центру; проводить роботу з оснащення Центру сучасними технічними засобами та обладнанням (внесення пропозицій з їхньої розробки та вдосконалення); розрахунок та оформлення платних послуг; залучення позаштатних працівників (спеціалістів з галузі науки, що не представлено в центрі).

IV. Результати

Підбиваючи підсумки припустимо зробити висновок, що організаційне та правове регулювання інформаційно-аналітичної діяльності експертно-криміналістичних установ в Україні слід удосконалити шляхом підвищення наукового та правового забезпечення і відповідної перебудови всієї системи.

Тому пропонуємо створити Єдиний інформаційно-аналітичний центр забезпечення кримінального провадження, відповідно до

розробленої структури та функціональних завдань її підрозділів.

Зазначимо, що це тільки частина дослідження, тому можливі зміни й уточнення до запропонованого.

Список використаної літератури

1. Аверьянова Т. В. Проблемы криминалистической регистрации (учетов) / Т. В. Аверьянова // Криминалистическое обеспечение деятельности органов внутренних дел. Сборник научных трудов. – Москва : Академия МВД РФ, 1991. – С. 28.
2. Бухонський С. О. До проблеми застосування інформаційно-довідкових (інформаційно-пошукових й облікових) систем у досудовому розслідуванні / С. О. Бухонський // Юридична наука. Науковий журнал. – 2015. – № 11.
3. Возгрин И. А. Криминалистический учет / И. А. Возгрин // Криминалистика / Под ред. Р. С. Белкина. – Москва, 1967.
4. Возгрин И. А. Некоторые вопросы теории и практики криминалистического учета / И. А. Возгрин // Вопросы теории и практики борьбы с преступностью. – Ленинград : Высшее полит. училище МВД СССР, 1972. – С. 51.
5. Волынский А. Ф. Криминалистическая регистрация / А. Ф. Волынский, Е. Р. Россинская. – Москва, 1992.
6. Горшков А. Ф. Некоторые пути применения кибернетических методов для разработки автоматизированных систем криминалистического учета по способу совершения поступления / А. Ф. Горшков, Е. И. Девиков, Г. Г. Зуйков // Применение математических методов и вычислительной техники в праве, криминалистике и судебной экспертизе: сб. докладов: мат-лы симпоз. – Москва, 1970.
7. Девидков Е. И. Криминалистическая регистрация / Е. И. Девидков, Е. И. Зуев, Е. П. Ищенко. – Москва, 1987.
8. Евсюнин И. Н. Научные основы криминалистических учетов оперативно-технических аппаратов / И. Н. Евсюнин: автореф. дис... канд. юрид. наук. – Москва, 1972.
9. Ищенко Е. П. Уголовная регистрация / Е. П. Ищенко, Е. И. Девиков. – Омск : ВШ МВД СССР, 1986. – 240 с.
10. Калюга К. В. Перспективи реформування експертної служби в Україні / К. В. Калюга // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету: [збірник]. – Одеса : Фенікс, 2015. – Вип. 23. – С. 55–56.
11. Князев А. И. Уголовная регистрация : дис...канд. юрид. наук / А. И. Князев – Москва, 1941.
12. Корниенко Н. А. Российские и международные криминалистические учеты / Н. А. Корниенко. – Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2004. – 188 с.
13. Лабузный В. Т. Криминалистическая регистрация / В. Т. Лабузный. – Ленинград, 1989.
14. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 05.11.2015 р. № 1359 “Про затвердження положень про Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр та територіальні науково-дослідні експертно-криміналістичні центри МВС”.
15. Настанова “Про діяльність експертно-криміналістичної служби МВС України”, затверджена Наказом МВС України від 30.08.1999 р. № 682.
16. Новиков С. Н. Организационно-правовые основы экспертно-криминалистической деятельности в органах внутренних дел: дис... канд. наук: 12.00.11. / С. Н. Новиков. – Рязань, 2005. – 229 с.
17. Положение Министерства внутренних дел Республики Беларусь от 05.11.1996 р. “О Государственном экспертно-криминалистическом центре Министерства внутренних дел Республики Беларусь”, согласовано Первый заместитель министра юстиции И. С. Андреев 05.11.1996 г.
18. Разумов Э. А. Криминалистические учеты: методич. пособ. / Э. А. Разумов. – Киев : Рио МВД Украины, 1991. – 244 с.
19. Рассейкин Д. П. К вопросу об уголовной регистрации / Д. П. Рассейкин // Соц. Законность, 1941. – № 4.
20. Терещенко В. И. Криминалистические учеты органов внутренних дел / В. И. Терещенко. – Москва, 1989.
21. Терзиев Н. В. Уголовная регистрация. Настольная книга следователя / Н. В. Терзиев. – Москва, 1949.
22. Усманов Р. А. Теория криминалистической информации: понятие, объект, предмет / Р. А. Усманов // Закон и право. – 2005. – № 12. – С. 20–22.
23. Якимов И. Н. Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике / И. Н. Якимов. – Москва, 1925. – 337 с.
24. Ялышев С. А. Криминалистическая регистрация : учеб. пособ. / С. А. Ялышев. – Москва : Академия управления МВД России, 1999. – 132 с.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2015.

Бухонский С. А. Исходные основы создания Единого информационно-аналитического центра обеспечения уголовного производства

Статья посвящена исследованию современного состояния информационно-аналитического обеспечения расследования. На основе анализа работы существующих: Государственного научно-исследовательского экспертно-криминалистического центра МВД Украины, научно-исследовательских экспертно-криминалистических центров при ГУМВД, УМВД, УМВСТ и государственных специализированных научно-исследовательских учреждений судебной экспертизы в 24 областных ГУМВД и УМВД г. Киева, а также Экспертно-криминалистического центра Республики Беларусь, обобщён передовой опыт и выделены определенные недостатки и просчеты. Разработаны предложения по созданию Единого информационно-аналитического центра обеспечения уголовного производства.

Ключевые слова: экспертно-криминалистическая служба МВД Украины, информационно-аналитическое обеспечение уголовного производства, судебные экспертные службы, уголовная регистрация, криминалистические учеты.

Buhonsky S. The Starting Basis for the Creation Uniform Information-Analytical Center to Ensure Criminal Proceedings

The article investigates the current state of information and analytical support for the investigation. Based on the analysis of existing: the State Research Forensic Center Interior Ministry of Ukraine, research Forensic Center at the Interior Ministry, Ministry of Internal Affairs, and State UMVST specialized research institutions in the forensic 24 regional Interior Ministry and Ministry of Internal Affairs and the city of Kiev, as well as the Forensic Center of the Republic of Belarus, identify best practices and highlight certain shortcomings and mistakes.

In this regard, the identified problems of the organization of judicial expert services that are substantially (because that's what they charged with keeping criminalistic accounting - criminal registration) perform the functions of information support for the investigation need to be addressed by identifying and eliminating various contradictions, inconsistencies, gaps in the organization of these institutions and their management.

The basis of the successful restructuring of the functioning of institutions in which the work with information must be brought to an appropriate theoretical foundation (research work on the justification of this activity), to provide a clear understanding of the concepts and phenomena related to the organization of the process of detection, recording, collecting, withdrawal, receipt, the collection, processing, compilation, recording (registration), collection, storage, analysis, research, testing, evaluation, provision and use of information about the offense.

The article analyzes exist sponding today certain problems and inconsistencies in the criminal records (registration), which is associated with imperfections (or its absence) of the scientific concept of organizational, technical and methodological support, matters of acquisition and operation (for example, the existence of separate accounts in various departments, divisions, services).

Krim, in teorii power zastosuvannya informatsiy nih masiviv that diyalnosti s organizatsii th funktsionuvannya bases danih dosi pridilyalosya nedostatno uwagi, to author obruntovue nagalnu neobhidnist rozrobki doctrinal bachennya vihidnih ambushes stvorennya novoї oblikovo-reestratsiy noi th informatsiy no-analitichnoi the system is the body (pidrozdilu) yaky bude zdiysnyuvati vidpovidni funktsii s obslugovuvannya danoi system scho zmogla b poednati OAO All isnyuyuchi obliki that virishiti problemi i hnogo zruchnogo that efektyvnosti funktsionuvannya.

The title was taken into account during the development of proposals for the establishment of the Unified Information and Analytical Center to ensure criminal proceedings.

Key words: expert forensic service of the Ukrainian Interior Ministry, information and analytical support of the criminal proceedings, the judicial expert services, criminal Registration, criminalistic accounting.